

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

621

KISWAHILI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2004

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka kila sehemu **B** and **C**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na sehemu **B** na **C** zina alama **thelathini (30)** kila moja.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii

1. Taja faida nne za kutumia mbinu ya uigizaji katika somo la Kiswahili.

Kwanza, mbinu ya uigizaji huongeza uelewa wa wanafunzi kwa kuwa wanajifunza kwa vitendo. Wanafunzi wanaposhiriki kuigiza, huona na kusikia mambo kwa pamoja, jambo linalowawezesha kuyakumbuka kwa urahisi.

Pili, mbinu hii huwajengea wanafunzi ujasiri. Mwanafunzi anaposhiriki kuigiza mbele ya wenzake, hujenga tabia ya kujiamini na kuondoa hofu ya kuzungumza hadharani.

Tatu, uigizaji huchochea ushirikiano. Wanafunzi wanaposhirikiana kwenye igizo moja, hujifunza kugawana majukumu na kufanya kazi pamoja kwa mshikamano.

Nne, mbinu hii hufanya somo kuwa la kuvutia na la burudani. Hali hii huondoa kuchoka darasani na kuongeza shauku ya kujifunza.

2. Eleza kwa mfano tofauti kati ya shairi na ngonjera katika Kiswahili.

Shairi ni tungo yenye mpangilio wa vina na mizani, mfano: *Nakupenda Kiswahili, lugha ya taifa letu*. Shairi linajengwa kwa ufasaha na linafuata kanuni za kishairi.

Ngonjera ni tungo yenye kurudia maneno na misemo kwa lengo la kusesitiza jambo fulani, mfano: *Elimu! Ndiyo msingi wa maisha! Elimu! Ndiyo dira ya jamii!* Ngonjera hutumika zaidi jukwaani na mara nyingi hushirikisha watu wengi kwa kurudia maneno.

Tofauti ni kwamba shairi ni rasmi na linafuata kanuni za vina, ilhali ngonjera ni ya kimjadala na mara nyingi hutumika kufikisha ujumbe wa haraka.

3. Toa hoja nne za kuonyesha umuhimu wa nahau katika mawasiliano ya kila siku.

Kwanza, nahau hupamba lugha. Mfano, kusema *amekula chumvi nyingi* badala ya kusema *ni mtu mwenye uzoefu* huongeza mvuto wa lugha.

Pili, nahau hufanya mawasiliano yawe mafupi na ya kueleweka haraka. Sentensi moja yenye nahau huweza kueleza jambo refu kwa ufupi.

Tatu, nahau huhifadhi urithi wa jamii. Kutumia nahau ni njia ya kurithisha utamaduni wa Kiswahili kizazi hadi kizazi.

Nne, nahau huchochea ubunifu wa lugha. Wazungumzaji hujifunza kutumia maneno kwa maana ya picha, hivyo kukuza fikra za kiubunifu.

4. Bainisha mambo manne ya kuzingatia katika kusoma kwa sauti.

Kwanza, msomaji lazima atumie matamshi sahihi ili ujumbe ueleweke kwa wasikilizaji.

Pili, ni kuzingatia alama za uakifishaji kama koma na nukta, kwa kuwa ndizo zinazoonyesha mapumziko.

Tatu, sauti lazima iwe na mdundo sahihi. Sehemu za furaha zisomwe kwa sauti ya juu na changamfu, sehemu za huzuni kwa sauti ya chini na polepole.

Nne, mwendo wa kusoma uwe wa wastani, si wa kasi mno au polepole mno, ili wasikilizaji waelewe kwa urahisi.

5. Eleza tofauti kati ya barua ya kikazi na barua ya kirafiki.

Barua ya kikazi huandikwa kwa lugha rasmi na hufuata muundo maalumu wa kikazi. Mfano, mwalimu anapomwandikia Mkurugenzi kuomba kazi.

Barua ya kirafiki ni ya binafsi na haina muundo mkali wa kiofisi. Huweza kuwa na lugha ya kawaida na ya urafiki. Mfano, mwanafunzi akimwandikia rafiki yake kumualika sherehe.

Tofauti ni kwamba barua ya kikazi inalenga mawasiliano rasmi, wakati barua ya kirafiki inalenga mawasiliano ya kibinafsi na yasiyo rasmi.

6. Taja hatua nne ambazo mwalimu hutumia kuandaa andalio la somo.

Kwanza, hutaja mada na malengo ya somo.

Pili, huchagua mbinu zinazofaa kufundishia.

Tatu, huchagua zana na vifaa vitakavyotumika darasani.

Nne, huweka vigezo vya tathmini ili kupima uelewa wa wanafunzi mwishoni mwa kipindi.

7. Eleza sifa nne zinazojitokeza kwa mwandishi bora wa barua ya magazetini.

Kwanza, hutumia lugha fasaha na sahihi.

Pili, huandika hoja zilizo wazi na zenye maana kwa jamii.

Tatu, hutumia lugha ya heshima hata anapokosoa jambo fulani.

Nne, huandika barua fupi na yenye hoja moja kuu inayoweza kusomwa kwa urahisi na hadhira pana.

8. Toa hoja nne kuthibitisha nafasi ya nyimbo za jadi katika kujenga mshikamano wa kijamii.

Kwanza, nyimbo za jadi huleta watu pamoja kwenye sherehe na shughuli za kijamii.

Pili, hufundisha vijana maadili ya jamii.

Tatu, hubeba historia na kumbukumbu za maisha ya mababu.

Nne, huondoa upweke na kuimarisha mshikikano wa kijamii kwa furaha ya pamoja.

9. Bainisha aina nne za tungo katika Kiswahili na fafania nafasi yake.

Aina ya kwanza ni shairi, ambalo hufundisha hisia na maadili kwa sanaa ya lugha.

Aina ya pili ni methali, ambazo hubeba busara na mafundisho ya kijamii.

Aina ya tatu ni ngonjera, zinazotumika kufikisha ujumbe kwa kurudia maneno.

Aina ya nne ni nyimbo, zinazotumika kuelimisha, kuburudisha na kuunganisha jamii.

Nafasi ya tungo hizi ni kuhifadhi urithi wa lugha, kuelimisha, kuburudisha na kutia mshikamano katika jamii.

10. Eleza umuhimu wa shajara ya mwalimu katika maandalizi ya kazi za kila siku.

Kwanza, shajara humsaidia mwalimu kupanga ratiba ya masomo ya wiki au mwezi.

Pili, ni kumbukumbu ya kazi zilizofanywa na ambazo bado hazijafanyika.

Tatu, humsaidia mwalimu kuratibu maendeleo ya wanafunzi kwa kufuatilia mada zilizofundishwa.

Nne, hufanya kazi kama rejea kwa mwalimu au mwalimu mwingine endapo atachukua nafasi ya kufundisha darasa hilo.

SEHEMU B (Alama 30)

Jibu maswali mawili (2) kutoka sehemu hii.

11. Jadili namna vitendawili vinavyoweza kutumika kama nyenzo ya kufundisha lugha.

Kwanza, vitendawili humfundisha mwanafunzi msamiati mpya. Wakati wa kutegua vitendawili, wanafunzi hujifunza maneno mapya ya Kiswahili.

Pili, vitendawili hujenga fikra za picha. Mwanafunzi hufikiria vitu vya maisha ya kila siku na kuviunganisha na lugha.

Tatu, vitendawili hujenga ubunifu. Kwa kuwa vina majibu yaliyofichwa, mwanafunzi anapaswa kubuni njia za kuyapata.

Nne, vitendawili huongeza burudani darasani. Hali hii huondoa uchovu na kuwafanya wanafunzi wawe na hamasa ya kujifunza zaidi.

Tano, vitendawili husaidia kuimarisha urithi wa lugha kwa kuwa ni sehemu ya utamaduni wa Kiswahili.

12. Kwa hoja tano, eleza jinsi mbinu ya kazi za vikundi inavyoboresha fikra za wanafunzi.

Kwanza, wanafunzi hujifunza kushirikiana na kujadiliana mawazo.

Pili, kila mwanafunzi hupata nafasi ya kutoa mawazo yake na hivyo hujifunza kufikiri kwa kina.

Tatu, kazi za vikundi huondoa hofu kwa wanafunzi wenye aibu, kwani wanashirikiana kwa urahisi.

Nne, wanafunzi hujifunza kuheshimu mawazo ya wengine.

Tano, kupitia majadiliano, wanafunzi hujenga hoja zenye mashiko na uelewa wa kina wa mada.

13. Eleza hatua kuu nne za mchakato wa ufundishaji ukitoa mifano.

Kwanza, utangulizi: mwalimu huamsha ari ya wanafunzi kwa kutoa swali la kuchochea. Mfano, kabla ya kufundisha methali, mwalimu anaweza kuuliza “Ni semi zipi mnazosisikia wazee wakisema mara kwa mara?”

Pili, utoaji wa maarifa mapya: mwalimu hufundisha mada kuu kwa kutumia vielelezo. Mfano, kuonyesha tofauti ya methali na nahau.

Tatu, tafakuri: wanafunzi hupewa nafasi ya kufanya mazoezi au mijadala. Mfano, wanafunzi kuunda methali zao wenyewe na kueleza maana.

Nne, hitimisho: mwalimu hujumuisha hoja kuu na kutoa kazi ndogo ya kujitegemea.

14. Kwa hoja tano, eleza nafasi ya Kiswahili katika kukuza mshikamano wa kitaifa.

Kwanza, Kiswahili hutumika kama lugha ya mawasiliano ya pamoja kwa watu wa makabila tofauti.

Pili, ni lugha rasmi ya kufundishia na serikali, hivyo huunganisha taifa katika siasa na elimu.

Tatu, Kiswahili hubeba utamaduni wa taifa na kuimarisha utambulisho wa Watanzania.

Nne, kupitia nyimbo na fasihi ya Kiswahili, watu hujifunza mshikamano na mshirikiano wa kijamii.

Tano, Kiswahili hufanya kazi kama chombo cha kupunguza tofauti za kikabila na kiitikadi kwa kuwa lugha moja inatumika kwa wote.

SEHEMU C (Alama 30)

Jibu maswali mawili (2) kutoka sehemu hii.

15. Eleza sifa tano za zana zinazofaa kutumika katika ufundishaji wa Kiswahili.

Kwanza, zana ziwe imara ili zidumu muda mrefu.

Pili, ziwe za kuvutia ili kuongeza ari ya wanafunzi.

Tatu, ziwe halisi na kuonyesha uhalisia wa mada.

Nne, ziwe rahisi kupatikana na zisizohitaji gharama kubwa.

Tano, ziwe rahisi kutumia kwa mwalimu na mwanafunzi.

16. Jadili faida tano za kutoa majaribio ya mara kwa mara kwa wanafunzi.

Kwanza, husaidia kupima maendeleo ya wanafunzi.

Pili, humwezesha mwalimu kubaini mapungufu ya wanafunzi.

Tatu, huwajenga wanafunzi nidhamu ya kujisomea kwa bidii.

Nne, humsaidia mwalimu kujua ufanisi wa mbinu zake za ufundishaji.

Tano, huhifadhi kumbukumbu rasmi za maendeleo ya wanafunzi.

17. Eleza mbinu tano ambazo mwalimu anaweza kutumia kufanikisha somo la insha.

Kwanza, kutoa mifano ya insha bora kwa wanafunzi.

Pili, kuwataka wanafunzi kupanga mawazo yao kabla ya kuandika.

Tatu, kuendesha mijadala juu ya mada za insha ili kuibua mawazo.

Nne, kuwapa wanafunzi kazi za vitendo za kuandika mara kwa mara.

Tano, kusahihisha kazi zao na kutoa mrejesho wa kina.

18. Eleza changamoto tano zinazojitokeza wakati wa kutumia mbinu ya mihadhara darasani.

Kwanza, mwanafunzi hubaki msikilizaji bila kushiriki.

Pili, haina nafasi kubwa ya kuuliza maswali ya kina.

Tatu, inaweza kuchosha wanafunzi iwapo mwalimu ataendelea kuzungumza kwa muda mrefu.

Nne, si mbinu nzuri kwa mada zinazohitaji vitendo na ushiriki wa wanafunzi.

Tano, inaweza kufanywa na mwalimu pekee mwenye uwezo wa kuzungumza vizuri, hivyo wanafunzi wengine hupoteza uelewa.